

3 milijonai gali pakeisti pasaulį, tik ar jie bus pagaminti Lietuvoje?

Žygimantas MAURICAS
„Nordea“ banko ekonomistas

Jungtinių Tautų skaičiavimu, jau šių metų spalį pasaulyje gyvens 7 mlrd. žmonių, o dar po 40 metų jų gretos turėtų padidėti iki dešimties. Išties įspūdingas skaičius, turint omenyje, kad šiuo metu pasaulyje gyvena tik apie 2 mlrd. kiulių, kiek daugiau negu milijardas karvių ar vos vienas kitas milijonas miškuose besislapstančių briedžių, vilkų ir lapių.

LABAI DIDELĖ IR VIS GAUSĖJANTI *Homo sapiens* populiacija tampa didele našta ne tik mūsų planetai, bet ir pačios žmonijos socialinei bei ekonominei raidai, nes tais pačiais dirvožemio, miškų, vandenynų ir Žemės gelmių turtais priversta dalytis vis didėjanti gyventojų armija.

Ramiajame vandenyne esančios Velykų salos istorija puikiai iliustruoja, kokie gali būti nevaldomų demografinių pokyčių padariniai: augant gyventojų

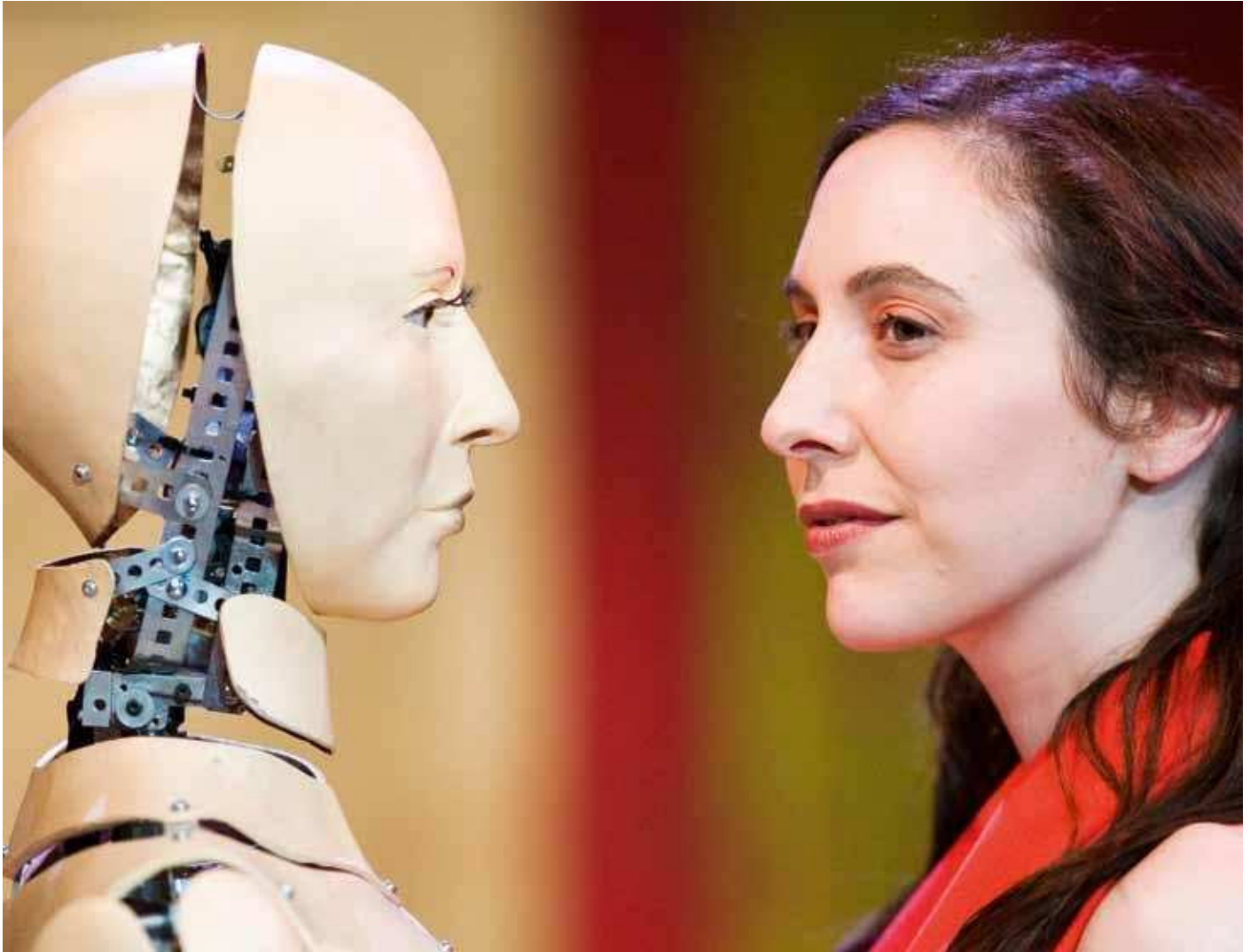
skaičiui, saloje ilgainiui buvo iškirsti visi medžiai ir sunaikinta didelė dalis paukščių bei augalų. Tačiau netrukus lazda atsisuko kitu galu: pasikeitusi salos ekosistema lėmė tai, kad ir salos gyventojų skaičius sumažėjo kone 100 kartų. Didžiausios pasaulio šalys, tokios kaip Kinija ir Indija, jau prieš kelis dešimtmečius suprato nevaldomai augančio gyventojų skaičiaus pavojus ir pradėjo aktyviai įgyvendinti gimstamumo mažinimo programas.

DAUGIAU NĖRA GERIAU

Stebint kitų šalių pastangas mažinti gyventojų skaičių, kyla natūralus klausimas, kodėl Lietuvoje tiek daug diskutuojama dėl mažėjančio šalies gyventojų skaičius. Juk broliškoje Estijoje gyventojų skaičius tesiekia 1,3 mln., tačiau ši šalis socialiniu ir ekonominiu požiūriu yra labiausiai pažengusi iš visų buvusių Sovietų Sąjungos respublikų. Dešimties turtingiausių Europos valstybių vidutinis gyventojų skaičius tesiekia 6 mln., o kone du kartus didesnę negu Lietuva plotą užimančioje Islandijoje, kuri kelerius metus užėmė pirmą vietą pasaulyje pagal žmogaus socialinės raidos indeksą, gyvena tik 300 tūkst. gyventojų. Vertinant istoriniame kontekste, Lietuvos gyventojų skaičius anaipol neatrodo mažas. Pavyzdžiui, visoje Ispanijos karalystėje XVI a. gyveno vos 6 mln. žmonių, tačiau tai nesutrukdė šiai šaliai kolonizuoti kone visos Lotynų Amerikos. Anglijoje gyventojų skaičius 6 mln. ribą perkopė tik pramonės revoliucijos išvakarėse – XVIII a. pabaigoje, tačiau tai nebuvo kliūtis sukurti kelis šimtmečius pasaulyje dominavusią galingą Britų imperiją. Tokia paprasta analizė leidžia daryti prielaidą, kad mažas gyventojų skaičius nėra kliūtis šalies ekonominei ir socialinei raidai. 3 mln. anglų ir ispanų sugebėjo užkariauti kone visą pasaulį, tad 3 mln. lietuvių turėtų pakakti, kad susitvarkytume bent jau savo kieme.

PRIE UŽSIVERIANČIO DEMOGRAFINIO LANGO

Akivaizdu, kad pasaulio gyventojų skaičius negali augti iki begalybės, tad anksčiau ar vėliau gyventojų neišvengiamai turės mažėti. Ar tai bus dėl natūraliai mažėjančio gimstamumo – kaip Europoje, ar dėl vieno vaiko politikos – kaip Kinijoje, ar dėl karo, bado ir kitų negandų – kaip Velykų saloje... Tačiau didžiausia problema yra ne šalies gyventojų skaičiaus mažėjimas, o mažėjant gimstamumui vykstantys struktūriniai demografiniai pokyčiai. Pirminė gyventojų mažėjimo stadija vadinama demografiniu langu – tai laikas, kai vaikų skaičius dėl prastėjančių gimstamumo rodiklių jau būna sumažėjęs, o pensininkų skaičius dar nebūna smarkiai išaugęs. Didelis darbingo amžiaus ir mažas išlaikomų gyventojų skaičius tuo metu būna kaip niekada palankus šalies ekonomikos plėtrai: turėdami mažiau vaikų, gyventojai gali daugiau laiko skirti darbui, o senstančiais tėvais solidariai rūpinasi ir kiti broliai bei seserys. Vakarų pasaulio valstybės ►

XX a. antroje pusėje turėjo unikalią galimybę džiaugtis atsivėrusiu demografiniu langu, tačiau XXI a. pradžioje augantis pensinio amžiaus gyventojų skaičius užvėrė šį langą: gyventojai nebegali tiek daug laiko skirti darbui, nes patys turi rūpintis savo senstančiais tėvais ir kitais senoliais, kurie neturi, kas jais pasirūpina. Demografinis langas artimiausiais dešimtmečiais užsivers ir daugumoje besivystančių šalių. Pavyzdžiui, Kinijoje, kuri nuo 1978 m. taiko vieno vaiko politiką, vaikų iki 10 metų amžiaus yra tik 150 mln., o gyventojų nuo 40 iki 50 metų – net 220 mln., tad nesunku suskaičiuoti, kad po dešimties metų Kinijos darbo rinka kasmet praras vidutiniškai po 7 mln. darbuotojų.

ROBOTAS – IRGI ŽMOGUS

Mažėjančios darbo jėgos problemą Japonija, kurioje gimstamumo rodiklis yra vienas mažiausių pasaulyje, sprendė labai paprastai: vietoj darbuotojų įdarbino robotus. Toks sprendimas leido vienu šūviu nušauti du zuikius: robotai leido padidinti gamybos efektyvumą ir

paskatinti ekonomikos plėtrą, o darbuotojai galėjo daugiau laiko skirti senyvo amžiaus gyventojų priežiūrai. Be to, beužsiveriantis demografinis langas Japonijai padėjo išspręsti augančią nedarbo problemą, kuri neabejotinai būtų buvusi didesnė, jei į darbo rinką būtų įsilieję kur kas daugiau darbininkų, o ne robotų. Beje, panašią kovos su demografiniais pokyčiais strategiją pasirinko ir Pietų Korėja bei Europos pramonės gigantė Vokietija.

Vieną didžiausių gimstamumo rodiklių Vakarų pasaulyje turinti Prancūzija pasirinko kiek kitokią kovos taktiką. Šioje šalyje dar XIX a. sparčiai sumažėjęs gimstamumo rodiklis lėmė itin lėtą gyventojų skaičiaus augimą, palyginti su kitomis Europos šalimis. Ilgus amžius buvusi didžiausia pagal gyventojų skaičių šalis Europoje, Prancūzija XX a. pradžioje į priekį jau buvo užleidusi Rusiją, Vokietiją, Jungtinę Karalystę ir Italiją. Siekdama padidinti darbo jėgos ir armijos dydį, Prancūzijos vyriausybė vykdė aktyvias gimstamumo skatinimo programas ir finansiškai rėmė vaikus auginančias šeimas. Strategija davė savo vaisių: Prancūzija gyventojų skaičiumi jau aplenkė Italiją ir Jungtinę Karalystę, o po keliasdešimties metų turėtų aplenkti ir Vokietiją.

LIETUVA: NEI ROBOTŲ, NEI VAIKŲ...

Praūžusi ekonominė krizė padidino ekonominio ir socialinio nesaugumo jausmą bei paskatino Lietuvos gyventojus ramesniems laikams atidėti vaikų auginimą, o verslininkus – investavimą į robotus. Beužsiveriant Lietuvos demografiniam langui, toks visuomenės elgesys labai pavojingas, nes negimę vaikai ir nesukonstruoti robotai ilgai gali pakirsti tvaraus ekonomikos augimo pamatus ir nulemti varganą gyventojų senatvę. Šiuo metu Lietuva turi galimybę sušvelninti beužsiveriančio demografinio lango padarinius, tačiau tam reikia paskatinti gausų būrį XX a. devintajame dešimtmetyje gimusių žmonių auginti daugiau vaikų. Laiko liko ne tiek daug: 1981–1990 m. Lietuvoje kas metus vidutiniškai gimdavo po 57 tūkst. gyventojų, tačiau socialinės ir ekonominės permainos lėmė tolygiai mažėjantį gimstamumą, o 2002 m. Lietuvoje gimė jau tik 30 tūkst. vaikų. Vertinant tai, gimstamumo skatinimo priemonės visų pirma turėtų būti nukreiptos būtent į XX a. devintajame dešimtmetyje, kūdikių bumo metais, gimusius gyventojus, nes po dešimties metų ši žmonių grupė pasens ir vaikų auginimo estafetę užleis ne tokiai gausiai vadinamajai permainų kartai. O ši, norėdama išauginti tokį patį vaikų skaičių, turės stengtis kone dvigubai smarkiau, tad skatinimo priemonės šiuo atveju nebus tokios efektyvios.

Vertinant kitų šalių patirtį, efektyviausios gimstamumo skatinimo priemonės yra finansinių ir vaiko priežiūros sąlygų gerinimas vaikus auginančioms ir dirbančioms šeimoms. Pavyzdžiui, Airijoje taikomos didelės pajamų mokesčio lengvatos vaikus auginančioms šeimoms. Prancūzija, be mažesnių mokesčių tarifų, gali pasigirti ir puikiai išplėta vaiko priežiūros paslaugų infrastruktūra, o Švedija – lanksčia ir patogia motinystės bei tėvystės atostogų sistema. Lietuva kol kas gali pasigirti tik itin dosnia ir ilga tėvystės atostogų sistema, tačiau vaiko priežiūros paslaugų infrastruktūra nėra pakankamai gerai išplėta, o būtent ji ir yra viena pagrindinių priežasčių, lemiančių itin žemą gimstamumą Vokietijoje. Dirbančios šeimos Lietuvoje taip pat nėra pakankamai finansiškai skatinamos auginti vaikus, o didžiausią naudą gauna tie gyventojai, kurie patys neturi savo vaikų, bet gauna senatvės pensijas. Šią paskatų problemą padėtų išspręsti pensijos dydis, kuris priklausytų ne tik nuo tavo paties, bet ir nuo tavo vaikų sumokėtų socialinio draudimo įmokų. Taip norintieji gauti didesnes pensijas būtų skatinami turėti (ar įsivaikinti) daugiau vaikų. Skatinimo priemonėmis inertiškai judančių demografinių pokyčių krypties greitai pakeisti nepavyks, tačiau investicijos į robotus ir vaikus neabejotinai sumažintų nepalankių demografinių pokyčių poveikį ir trukmę. ■

INFORMACINIAI DALIJAI

REALIZAVO LAISVOJI VARGA

15 min.lt

VAGA

PARTNERIAI

Arbella Taiwan

FOCO

Centre culturel français

C

S F U

W J V L

E O N

EUROPEAN UNION

SPALDA RŪPINASI

SPANIOS DEPARTAMENTAS

BILETUS PLATINA

TICKET 1586

PROJEKTA REMIA KULTŪROS RĖMIMO FONDAS

pasaka
KINAS PO
ŽVAIGŽDĖMIS

LIEPĀ IR RUGPJŪTĪ, ANTRADIENIAIS – ŠEŠTADIENIAIS
ŠIUOLAIKINIO MENO CENTRO KIEMELYJE (VOKIEČIŲ G. 2)
SEANSŲ PRADŽIA LIEPĀ 22.30, RUGPJŪTĪ – 22.00
WWW.KINOPASAKA.LT

TAI, KUO DIDŽIUOJAMĖS

2009

SOLIDŽIAUSIAS VERSLO ŽURNALAS LIETUVOJE

2010

SOLIDŽIAUSIAS ŽURNALAS LIETUVOJE
ĮTAKINGIAUSIAS VERSLO ŽURNALAS LIETUVOJE

2011

SOLIDŽIAUSIAS ŽURNALAS LIETUVOJE
ĮTAKINGIAUSIAS VERSLO ŽURNALAS LIETUVOJE

„VILMORUS“ REPREZENTATYVIOS LIETUVOS GYVENTOJŲ APKLAUSOS. RESPONDENTŲ SKAIČIUS N = 1 000. RESPONDENTAI – 18 M. IR VYRESNI. APKLAUSOS BŪDAS – INTERVIU RESPONDENTO NAMUOSE. APKLAUSOS VYKO 17 MIESTŲ IR 51 KAIME.